

14. Утенкова К. О. Облікова політика підприємств у контексті вимог міжнародних стандартів фінансової звітності / К. О. Утенкова // Соціально-економічні координати розвитку підприємницької діяльності : кол. моногр. / під ред. Ю. О. Нестерук. – Умань, 2014. – Ч. 2. – С. 14–20.

Utenkova, K. (2014). "Accounting policies of enterprises in the context of the requirements of international financial reporting standards" ["Облікова політика підприємств у контексті вимог міжнародних стандартів фінансової звітності"], *Sotsialno-ekonomichni koordynaty rozvytku pidpriemnytskoi diialnosti*, Vol. 2, pp. 14-20.

15. IFRS Standards, available at: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/>

16. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Verkhovna Rada of Ukraine (2010), *Tax Code of Ukraine* [Podatkovyi kodeks Ukrainy], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Утенкова Каріна Олександрівна, д-р екон. наук, доц., проф. кафедри обліку, аудиту і оподаткування, Державний біотехнологічний університет. Адреса: вул. Алчевських, 44, м. Харків, Україна, 61002. E-mail: karinautenkova@gmail.com.

Utenkova Karina, Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of Accounting, Auditing and Taxation, State Biotechnology University. Address: Alchevskikh st., 44, Kharkiv, Ukraine, 61002. E-mail: karinautenkova@gmail.com.

DOI: 10.5281/zenodo.5799488

УДК 657.787

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ВІТЧИЗНЯНІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ

Н.С. Акімова, Л.М. Янчева

Досліджено поняття інноваційної діяльності та запропоновано його економічне розуміння; надана оцінка стану інноваційної сфери в Україні та економічно розвинених країнах світу. Обґрунтовано, що управління процесами інноваційного розвитку потребує відповідних аналітичних даних, які мають формуватися в системі бухгалтерського обліку. Установлено, що сучасна система бухгалтерського обліку не дозволяє сформувати інформацію щодо інноваційної діяльності, необхідну для прийняття управлінських рішень. Для

адаптації МСФЗ у національній системі обліку інноваційної діяльності та для відповідності П(С)БО міжнародним стандартам проведено їх порівняльний аналіз.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, бухгалтерський облік, міжнародні стандарти фінансової звітності, обліково-аналітичне забезпечення.

ORGANIZATION OF ACCOUNTING FOR INNOVATIVE ACTIVITY: NATIONAL AND INTERNATIONAL ASPECTS

N. Akimova, L. Yancheva

The purpose of the study is to assess the state of the innovation sphere in Ukraine, compare methodological approaches to accounting for innovation, taking into account the requirements and achievements of international practice, which will increase the transparency and efficiency of management decisions.

Currently, in the economic literature there is no unambiguous understanding of the essence of the concept of "innovative activity". A study of the basic definitions available in the literature reveals significant discrepancies in terminology. From both a theoretical and a practical point of view, it is very important to give a clear formulation of the concept of "innovative activity". Based on the assessment of various approaches to the definition of the concept of innovative activity, the author's definition of this category is given in the work.

The modern system of accounting (financial) accounting does not allow the formation of information about innovative activities necessary for making management decisions. Analyzing the current legislation in Ukraine on accounting, in particular the Regulation (standards) of accounting, it can be noted that their rules do not regulate the peculiarities of information formation on the components of the innovation process, ie currently there is no single system of registers and accounts to reflect costs, revenues and results. innovation activity. There is an opinion of scientists that, based on this, each company engaged in such developments, it is advisable to form, taking into account the requirements of current legislation in Ukraine, its own approach and reflect its features in the order of the accounting policy.

It is proved that at the present time, there are differences between the accounting methods of innovative activity in Russia and abroad. In particular, the IFRS are considering the concept of innovation is broader than FDR, in addition to admit the existence of the legal form of fixed objects of intellectual property rights and its other forms. This creates problems for the Russian reporting indicators for reporting to international standards.

Thus, at present, an objective need has arisen for the development of new approaches to the formation and use of accounting and analytical information, which would make it possible to effectively manage the organization's innovative activities.

Keywords: *innovation, innovative activities, innovative activity, accounting, international financial reporting standards, accounting and analytical support.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах сфера інноваційної діяльності є одним із основних чинників, що визначають конкурентоспроможність будь-якої компанії та країни загалом у глобальному ринковому просторі.

Здійснення інновацій як одної із найбільш ризикованих видів діяльності потребує значних витрат ресурсів. Їхня сукупна величина повинна мати розумні межі, контроль за якими ґрунтується на інформації бухгалтерського обліку. Склад цієї інформації визначається специфікою інноваційної діяльності, її масштабами, потребами управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження питань інноваційної діяльності підприємств України з погляду їхнього функціонування зробили І.П. Бачевська, Н.В. Гуріна, Р.В. Сазонова, В.Г. Семенова, О.В. Усатенко, О.В. Фоміна, Г.Ю. Хоменко, С.В. Черкасова, Г.Ю. Яковець та ін.

Питання дослідження бухгалтерського обліку, контролю та аналізу інноваційної діяльності різних форм інтеграції компаній розглянуто в низці робіт українських та зарубіжних авторів. На особливу увагу заслуговують праці професора І. Бланка, в яких він розглядав організацію інноваційного процесу та чинники, що сприяють розвитку інновацій, а також різні стратегії управління інноваціями [1].

У роботі О.І. Волкова, М.П. Денисенка, А.П. Гречана систематизовано структуру, стан, основні тенденції та особливості форм і методів активізації інноваційної діяльності, механізм і специфіку реалізації інновацій [2].

Л. Гнилицька та О. Грицай дослідили існуючі варіанти бухгалтерського обліку витрат на інноваційні процеси промислових підприємств, визначили невідповідність відомих моделей обліку витрат на інноваційні процеси сучасним потребам управління та розробили альтернативну схему відображення інноваційної діяльності в обліку підприємств із використанням окремого рахунку «Витрати на інноваційні процеси» [3; 4].

На вирішенні наукових проблем створення комплексної обліково-аналітичної системи, підпорядкованої цілям стратегічного, тактичного та оперативного управління інноваційним процесом промислового підприємства акцентувала увагу у своїй роботі О.В. Кантаєва [5].

Т.М. Сторожук обґрунтовано необхідність побудови українськими підприємствами системи первинного, аналітичного та синтетичного бухгалтерського обліку й управлінської звітності для здійснення інноваційної діяльності, адекватної потребам управління підприємством для ефективного використання інноваційних механізмів. За результатами дослідження встановлено, що інноваційна діяльність може відноситись до операційної і до інвестиційної діяльності, що слід відрегулювати в положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку [6].

Незважаючи на численні дослідження сучасних учених-економістів із цієї проблематики, вихід українських підприємств на світовий ринок інновацій потребує більш досконалого інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, подальшого наукового дослідження формування системи організації бухгалтерського та управлінського обліку інноваційної діяльності підприємств, розкриття інформації на рахунках бухгалтерського обліку й у звітності відповідно до міжнародних стандартів.

Метою статті є оцінка стану інноваційної сфери в Україні, порівняння методичних підходів до обліку інноваційної діяльності з урахуванням вимог і досягнень міжнародної практики, що сприятиме підвищенню прозорості й ефективності прийнятих управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сферу інноваційної діяльності слід розглядати як один із основних ресурсів держави, ефективність використання якого визначає динаміку та прогресивність розвитку національного господарства.

Деякі дослідники (Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма, Д. Белл, Дж. Нейсбітт та ін. вважають, що для більшості розвинених країн у сучасному світі саме інноваційна економіка забезпечує світову економічну перевагу країни. Сьогодні перспективи та проблеми розвитку інноваційної економіки обговорюють лідери багатьох країн, у тому числі України.

Поняття інноваційної діяльності є похідним від категорії «інновація». Уперше використав термін «інновація» австрійський учений Д. Шумпетер. Під інновацією він мав на увазі комерціалізацію всіх нових комбінацій, заснованих на застосуванні нових матеріалів та компонентів; запровадження нових процесів; відкриття нових ринків; запровадження нових організаційних форм [7].

Використання поняття «інновація» французами вперше відзначено в 1297 р., а у 1533 р. документально зафіксовано його вживання в англійській літературі. Наприклад, в англійському праві в

середині XIV ст. воно означало заміну за згодою кредитора одного зобов'язання на інше. Поступово поняття «інновація» почало застосовуватися для характеристики процесів оновлення та в інших соціальних сферах. Причому під інновацією мали на увазі вже і процес, і результат.

Варто відзначити, що у вітчизняній науковій думці не існує єдиного підходу до визначення поняття «інноваційна діяльність» (табл. 1). Так окремі автори під нею розуміють цілеспрямовану та організовану творчу діяльність, що складається із сукупності різних видів робіт, взаємопов'язаних у єдиному процесі зі створення та виробництва інновацій.

Наступна група авторів під інноваційною діяльністю має на увазі комерційну діяльність, пов'язану зі здобуттям нового знання та реалізацією його іншим учасникам ринку.

На думку деяких науковців, необхідними компонентами інноваційної діяльності є здобуття нових знань; передача їх у сферу виробництва, використання знань для отримання нових технологій; передача технологій у комерційний обіг. При цьому в більшості випадків як основа інноваційної діяльності розглядаються відносини, що виникають під час отримання нових знань, під які підведено науковий фундамент, тобто знання «високого рівня».

На законодавчому рівні також немає єдності терміна «інноваційна діяльність».

Отже, для переходу економіки країни на інноваційний шлях розвитку необхідне досконале нормативно-правове забезпечення. Норми про інноваційну діяльність, що містяться в багатьох актах різних галузей законодавства України і за якими інновації є складовими інвестиційного процесу, утворюють в Україні законодавчу базу для здійснення і розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності, яка має досить виразні ознаки постійного вдосконалення, але результативність її впливу на розвиток інноваційних процесів ще недостатня.

На нашу думку, інноваційна діяльність – це процес, спрямований на розробку та реалізацію результатів завершених наукових досліджень і розробок чи інших науково-технічних досягнень у новий або вдосконалений продукт чи технологічний процес, які призначені для комерційної реалізації на ринку та застосування у практичній діяльності організації-новатора, що дозволить забезпечити майбутні доходи та сформувати конкурентну позицію компанії.

Таблиця 1

**Науково-методичні підходи до визначення поняття
«інноваційна діяльність»**

Джерело	Визначення
1	2
Господарський кодекс України [8]	Інноваційною діяльністю у сфері господарювання є діяльність учасників господарських відносин, що здійснюються на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя
Грибовська Ю.М. [9]	Інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на створення і впровадження нових технічних засобів виробництва, технологій та видів продукції, які б задовольнили запити споживачів
Гусев В.О. [10]	Інноваційна діяльність – це цілеспрямовані дії, що здійснюються за будь-яким видом діяльності або в будь-якій її предметній сфері шляхом залучення засобів інтелектуальної діяльності та механізмів її підтримки, притаманних даній предметній сфері діяльності, з метою отримання різного роду ефектів (економічного, екологічного, науково-технічного, соціального та ін.) від упровадження в практику нового продукту (інноваційного), який включає новий товар, новітню або вдосконалену технологію, послугу, оригінальний підхід до розв’язання проблеми, що затребуване суспільством або його інститутами, при цьому змінюються якісні характеристики як самої сфери інноваційної діяльності, так і сегмента споживання або застосування цього продукту

1	2
Закон України «Про інноваційну діяльність» [11]	Діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг
Закон України «Про інвестиційну діяльність» [12]	Інноваційну діяльність визначено як одну із форм інвестиційної діяльності, яка здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу, що включає: випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. [13]	Інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на пошук можливостей інтенсифікації виробництва та задоволення суспільних потреб у конкурентоспроможних товарах і послугах завдяки використанню науково-технічного та інтелектуального потенціалу
Мочерний С.В. [14]	Вид діяльності, пов'язаний із трансформацією наукових досліджень і розробок, інших науково-технологічних досягнень у новий чи поліпшений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності, чи новий підхід до соціальних послуг
Садовська І.Б. [15]	Інноваційна діяльність (від англ. innovation – нововведення) – це вид діяльності, пов'язаний із трансформацією наукових досліджень і розробок, інших науково-технологічних досягнень у новий чи з новими якістьми конкурентоспроможний продукт, введений на ринок, у новий чи якісно видозмінений технологічний процес, що використовується у підприємницькій діяльності, чи новий підхід до соціальних послуг, екологічних заходів, культурно-етичного вдосконалення особистості

Україна сьогодні належить до країн, які декларують важливість інновацій для вирішення нагальних соціально-економічних проблем країни. Сучасна криза продемонструвала всю небезпеку і

безперспективність орієнтації на експортно-сировинну модель розвитку та використання переваг, пов'язаних із відносно низькою вартістю робочої сили. Подолання наслідків кризи і перехід до стійкого зростання прямо залежить від ефективності зусиль держави та бізнесу в контексті розгортання процесів підвищення рівня інноваційності економіки [16].

До десяти компаній, які очолюють список згрупований за витратами на НДДКР, крім Intel та Samsung входять Broadcom, Qualcomm, Nvidia, TSMC, MediaTek, Micron, SK Hynix та AMD. Разом вони витратили у 2020 р. 43,5 млрд доларів, що дорівнює 64% загальногалузових витрат. Порівняно з 2019 р. зростання витрат на дослідження та розробку в цій групі склало 11%.

За інформацією, розміщеною на офіційному сайті Білого дому, у 2019 р. з бюджету на R&D (науково-дослідні та конструкторські роботи) виділено 118 млрд дол. США, це приблизно 1,3% ВВП країни. У 2020 р. на фінансування наукових досліджень має піти 134 млрд, а у 2021 – 142 млрд дол. США. Це без урахування вливань з боку бізнесу.

Звернемося до даних, наданих статистичною службою Європейського Союзу (ЄС) Eurostat. У 2019 році держави-члени ЄС витратили на наукові дослідження та розробки понад 306 млрд євро, або 2,19% ВВП, без урахування приватних інвестицій.

У 2019 році найбільші витрати на R&D були у Швеції (3,39% ВВП), Австрії (3,19% ВВП), Німеччини (3,17% ВВП), Данії (2,96% ВВП), Бельгії (2,89% ВВП), Фінляндії (2,79% ВВП). Найменше на науку витрачали Литва (0,99% ВВП), Болгарія (0,84% ВВП), Словаччина (0,83% ВВП), Ірландія (0,78% ВВП), Латвія (0,64% ВВП), Кіпр (0,63% ВВП), Мальта (0,61% ВВП), Румунія (0,48%). У 2020 р. держави-члени ЄС планували збільшити витрати на науку до 3% ВВП, проте через пандемію досягти цього результату не вдалося [17].

Витрати нашої країни на наукові дослідження та розробки набагато менші, ніж у розвинених країнах. У 2020 р. Україна спрямувала на виконання наукових досліджень і розробок (R&D) 631 млн дол. США. Це вдвічі менше, ніж у 2013 р..

За даними Держстату, до 2013 р. витрати на R&D в нашій країні перевищували 1 млрд дол. США. Падіння у 2016 р. відносно рівня 2013 р. становило 65% – до 451 млн. Після різкого спаду в 2014–2016 рр. дослідницька галузь змогла відновитися лише у 2019 р., сягнувши 667,6 млн дол. США.

Зменшення фінансування R&D в Україні зумовлене перманентними економічними кризами, які щоразу приводять

економіку до шокового стану. У такі періоди державі та приватним компаніям стає не до науки й перспективних розробок. Зрештою за 2010–2020 рр. українські витрати на дослідження та розробки зменшилися від 0,75% до 0,41% ВВП. Чисельність безпосередньо дослідників зменшилася на 62% – до 38,5 тис. осіб. Це катастрофічно мало. Витрати на R&D у розвинених країнах є значно вищими. У середньому вони варіюються в діапазоні 2–5% ВВП [18].

Напередодні відкриття міжнародного економічного форуму в Давосі було опубліковано щорічний рейтинг найбільш інноваційних країн світу за версією Bloomberg. Лідером цього рейтингу вкотре стала Південна Корея. Німеччина піднялася в рейтингу на два рядки і зайняла друге місце. Фінляндія піднялася на чотири позиції і посіла третє місце. До п'ятірки лідерів також увійшли Швейцарія та Ізраїль.

Зазначимо, що спочатку в рейтингу Bloomberg Innovation Index у 2019 р. оцінювалося понад 200 країн. Перед відкриттям форуму в Давосі в Bloomberg скоротили рейтинг до 60 найкращих країн. У 2019 р. Україна посіла 53-тє місце у рейтингу із загальним балом 48,09. Роком раніше наша країна займала 46-й рядок рейтингу. Як зазначають у Bloomberg, Україна втратила сім позицій і в результаті випала із топ 50 найінноваційних країн світу.

Значне відставання національної економіки від економіки розвинених держав світу за рівнем технологічного розвитку та продуктивністю виробництва є результатом нерозвиненості інноваційної інфраструктури, до якої віднесені фінансова, інформаційно-аналітична й експертно-консалтингова складові [19].

З огляду на зазначене, Україні належить подолати значне відставання за рівнем інноваційної активності підприємств порівняно з розвиненими країнами світу і насамперед своїми сусідами – країнами ЄС.

Отже, стан інноваційної діяльності є найважливішим індикатором розвитку нашого суспільства та його економіки, а в умовах глобалізації інноваційний потенціал країни стає вирішальним чинником, що визначає її конкурентоспроможність. Інноваційна діяльність є запорукою конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і національної економіки загалом.

Аналізуючи норми чинного в Україні законодавства щодо бухгалтерського обліку, зокрема закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, можна зазначити, що їхні норми не регламентують особливостей формування інформації стосовно складників інноваційного процесу, тобто на сьогодні відсутня єдина

система реєстрів і рахунків для відображення витрат, доходів і результатів інноваційної діяльності.

О.І. Грицай вказує на основний недолік сучасного обліку інновацій – відсутність єдиної системи облікових реєстрів і бухгалтерських рахунків для відображення витрат, доходів і результатів інноваційної діяльності [4]. А.Г. Загородній зазначає, що чинні облікові моделі не надають достатніх та достовірних даних для проведення економічного аналізу у сфері інновацій і не відповідають різновидам інноваційних процесів [20].

Існує думка, що кожному підприємству, яке займається такими розробками, доцільно сформувати, ураховуючи вимоги норм чинного в Україні законодавства, власний підхід і відобразити його особливості в наказі про облікову політику [20].

Регулювання обліку інноваційних доходів і витрат здійснюється на основі П(С)БО 7 «Основні засоби», 8 «Нематеріальні активи», 15 «Дохід», 16 «Витрати», Типового положення з планування, обліку й калькулювання собівартості науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт.

Під час дослідження та розроблення інноваційних продуктів ураховуються норми різних П(С)БО, зокрема П(С)БО 7 «Основні засоби», П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» та П(С)БО 9 «Запаси». Згідно з П(С)БО 8 інновації, отримані в результаті розроблення, потрібно відображати в балансі за умови, що підприємство має намір, технічну можливість і ресурси для доведення інноваційної продукції до реалізації, отримання економічних вигод від її збуту чи використання. Однак це положення стосується розроблення і дослідження інновацій нематеріального характеру. У разі ж виникнення ситуації, коли підприємство вирішує вдосконалити або створити нові матеріальні активи – запаси, обладнання тощо – їхня оцінка повинна ґрунтуватися на вимогах П(С)БО 9 «Запаси» або П(С)БО 7 «Основні засоби».

У цьому разі новий єдиний стандарт, який охоплюватиме всі види інноваційної діяльності та чітко регламентуватиме їх облік, значно покращив би ситуацію з отримання достатньої та достовірної облікової інформації щодо витрат на інновації [10].

Зважаючи на процеси реформування українського бухгалтерського обліку на основі узагальнення та поширення досвіду використання міжнародних стандартів, ми звернулися і до міжнародного законодавства у сфері обліку інноваційних процесів.

У зарубіжних країнах є декілька підходів до відображення витрат, доходів і фінансового результату від здійснення інноваційної

діяльності. При цьому відображення інноваційної діяльності в кожній країні будується з використанням Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності (IAS/IFRS).

Аналізу відповідності П(С)БО міжнародним стандартам присвячено пункт монографії С.Ф. Голова, де докладно розглянуто відмінності П(С)БО від положень МСФЗ [21]. Але щодо адаптації МСФЗ в національній системі обліку присвячено недостатня кількість досліджень з бухгалтерського обліку та звітності інноваційної діяльності.

У системі міжнародних стандартів щодо інноваційної діяльності спочатку було прийнято МСФЗ 9 «Витрати на дослідження та розробки». У 1998 р. його замінив МСФЗ 38 «Нематеріальні активи». Сьогодні порядок бухгалтерського обліку та відображення у звітності інноваційної діяльності відображено в таких стандартах: МСФЗ 38 «Нематеріальні активи», МСФЗ 36 «Зменшення корисності активів», МСФЗ 1 «Подання фінансової звітності», МСФЗ 7 «Звіт про рух грошових коштів». МСФЗ 38 «Нематеріальні активи» регламентує загальні питання, пов'язані з визнанням в обліку таких активів, як права на результати інтелектуальної діяльності та науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок, визначає порядок віднесення до витрат або капіталізації витрат на дослідження та розробки. Зокрема, МСФЗ 36 «Зменшення корисності активів» доповнює МСФЗ 38 щодо визнання зниження вартості нематеріальних активів, що враховуються за справедливою вартістю. Група стандартів МСФЗ 1, МСФЗ 7 регулюють загальні принципи формування звітності.

Міжнародні стандарти фінансової звітності не передбачають виділення результатів інновацій, як не визначають і не використовують власне поняття «інновація». Це пов'язано, зокрема, з суттєвим ускладненням під час визначення сфер інноваційної діяльності, з важливістю збереження комерційної таємниці під час проведення перспективних розробок і досліджень, а також із широким охопленням інноваціями всіх видів і напрямів фінансово-господарської діяльності підприємств [19].

Параграф 52 МСБО 38 [22] трактує, що процес створення активу поділяється на дві стадії: фазу дослідження (Research) та фазу розробки (Development). Під дослідженням мають на увазі пошук нових знань, під розробкою – втілення цих нових знань у проєкті нового продукту, методу чи суттєвому поліпшенні раніше існуючого продукту чи методу. Відповідно до МСФЗ капіталізовані у складі нематеріальних активів можуть бути лише витрати на розробки. Витрати на дослідження у фінансовій звітності відносяться на

зменшення прибутку у складі витрат поточного періоду. Якщо фази «дослідження» та «розробка» не можуть бути розмежовані, то відповідно до параграфу 53 МСФЗ 38 всі витрати визнаються як такі, що виникли на стадії дослідження, і враховуються як витрати поточного періоду. Відмінність між дослідженням та розробкою коротко можна виразити так: фаза визнається дослідженням доти, доки застосування її результатів у виробництві не викликає абсолютної впевненості.

Відповідно до параграфу 71 МСФЗ 38 забороняється перепризначення витрат, які вже були визнані як витрати. Якщо, наприклад, на стадії дослідження та на початку стадії розробок нематеріального активу витрати були списані, то згодом (навіть якщо актив був успішно створений та прийнятий в експлуатацію) раніше списані витрати не підлягають відновленню в його вартості.

Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності пріоритетним є відображення інноваційних витрат як нематеріальних активів підприємства. Саме через це частка нематеріальних активів у валюті балансу підприємств країн ЄС становить близько 20%, а у звітності вітчизняних промислових підприємств – менше 1% валюті балансу. Нематеріальний актив згідно з нормами МСФЗ спочатку вимірюється за собівартістю. Собівартість нематеріальних активів, створених підприємством, дорівнює сумі витрат, здійснених з дати, коли нематеріальний актив уперше став задовольняти критеріям визнання (параграфи 21, 22, 57 МСБО 38). Об'єкти бухгалтерського обліку інноваційної діяльності відповідно до МСФЗ наведено у табл. 2.

Висновки. Здійснення інновацій як один із найбільш ризикових видів діяльності потребує значних витрат ресурсів. Їхня сукупна величина повинна мати розумні межі, контроль за якими ґрунтується на інформації бухгалтерського обліку. Склад цієї інформації визначається специфікою інноваційної діяльності, її масштабами, потребами управління.

Стан інноваційної діяльності є найважливішим індикатором розвитку нашого суспільства та його економіки, а в умовах глобалізації інноваційний потенціал країни стає вирішальним чинником, що визначає її конкурентоспроможність. Інноваційна діяльність є запорукою конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і національної економіки загалом.

Значне відставання національної економіки від економіки розвинених держав світу за рівнем технологічного розвитку та продуктивністю виробництва є результатом нерозвиненості інноваційної інфраструктури, до якої віднесені фінансова,

інформаційно-аналітична та експертно-консалтингова складові. Таким чином, Україні належить подолати значне відставання за рівнем інноваційної активності підприємств порівняно з розвиненими країнами світу і, насамперед, своїми сусідами – країнами ЄС.

Таблиця 2

**Об'єкти бухгалтерського обліку інноваційної діяльності
відповідно до МСФЗ**

Етапи інноваційної діяльності	Об'єкти бухгалтерського обліку
1. Дослідження і розробки	1. Витрати на науково-дослідні, дослідно-конструкторські та технологічні роботи: <ul style="list-style-type: none"> – позареалізаційні витрати періоду; – необоротні активи. 2. Вкладення у створення нематеріальних активів. 3. Витрати за звичайними видами діяльності: <ul style="list-style-type: none"> – витрати з дослідження ринку; – витрати з управління та ін.
2. Інвестиційний етап	1. Вкладення у придбання та створення. 2. Вкладення у придбання та створення основних коштів. 3. Витрати за звичайними видами діяльності: <ul style="list-style-type: none"> – витрати з дослідження ринку; – витрати з управління. 4. Витрати з обслуговування позик та ін. 5. Активи та зобов'язання сегменту, що формується
3. Етап освоєння продукції та виходу на ринок	1. Витрати за звичайними видами діяльності: <ul style="list-style-type: none"> – витрати на виробництво та продаж; – ліцензійні платежі тощо; – витрати з управління. 2. Обслуговування позикових коштів та ін. 3. Доходи за звичайними видами діяльності: <ul style="list-style-type: none"> – виручка від продажів та ін. 4. Активи та зобов'язання сегменту
4. Етап ліквідації вкладень (заміщення інновацій)	1. Доходи та витрати з вибуття необоротних Активів. 2. Витрати за звичайними видами діяльності: <ul style="list-style-type: none"> – витрати з управління та ін.

Зважаючи на процеси реформування українського бухгалтерського обліку на основі узагальнення та поширення досвіду використання міжнародних стандартів, визначено, що потребують подальшого дослідження теоретичні та практичні аспекти процесу конвергенції національних стандартів щодо обліку інноваційної діяльності до МСФЗ.

Список джерел інформації / References

1. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент : навч. курс / І. А. Бланк. – К. : Ніка-Центр, 1999. – Т. 1. – 592 с.

Blank, I. (1999), *Financial management: textbook. course [Finansovyy menedzhment: navch. kurs]*, Vol. 1, Nika-Tsentr, Kyiv, 448 p.

2. Волков О. І. Економіка та організація інноваційної діяльності / О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан. – 3-тє вид. – К. : Центр учбової літ-ри, 2007. – 662 с.

Volkov, O., Denisenko, M., Grechan, A. (2007), *Economics and organization of innovation activity; – 3rd ed. [Ekonomika ta orghanizacija innovacijnoji dijalnosti]*, Kyiv, Center for Educational Literature, 662 p.

3. Гнилицька Л. В. Удосконалення обліку витрат на освоєння і розробку нової продукції в приладобудуванні / Л. В. Гнилицька // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. – № 10. – 48 с.

Gnylytska, L. (2000), “Improving cost accounting for the development and development of new products in instrument making” [“Udoskonalennja obliku vytrat na osvojennja i rozrobku novoji produkciji v prykladobuduvanni”], *Accounting and Auditing*, No. 10, 48 p.

4. Грицай О. І. Напрями удосконалення обліку витрат на інноваційні процеси / О. І. Грицай // Проблеми економіки та менеджменту: Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 683. – 253 с.

Gritsay, O. (2010), “Directions for improving cost accounting for innovation processes” [“Naprjamy udoskonalennja obliku vytrat na innovacijni procesy”], *Problems of Economics and Management: Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*, No. 683, 253 p.

5. Кантаєва О. В. Бухгалтерський облік і аналіз інноваційної діяльності підприємств: організація і методологія : монографія / О. В. Кантаєва. – Житомир, 2010. – 424 с.

Kantaeva, O. (2010), *Accounting and analysis of innovation activity of enterprises: organization and methodology: monograph [Bukhghalters'kyj oblik i analiz innovacijnoji dijalnosti pidpryjemstv: orghanizacija i metodologhija]*, Zhytomyr, 424 p.

6. Сторожук Т. М. Облік і звітність інноваційної діяльності підприємств / Т. М. Сторожук // Управління проектами. Ефективне використання результатів наукових досліджень та об'єктів інтелектуальної власності : матер. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 21–22 березня 2019 р. /

Мін-во освіти і науки України, Ін-т модернізації змісту освіти МОН України [та ін.]. – Дніпро, 2019. – Т. 1. – С. 173–176.

Storozhuk, T. (2019), “Accounting and reporting of innovation activities of enterprises” [“Oblik i zvitnistj innovacijnoji dijalnosti pidpryjemstv”], *Project Management. Effective use of research results and intellectual property*: Mater. international scientific-practical Internet conference, Dnipro, Vol. 1, pp. 173-176.

7. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 401 с.

Schumpeter, J. (1982), *Economic development theory* [Teorija ekonomyčeskogho rozvytja], Progress, Moscow, 401 p.

8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-ІУ, редакція від 03.02.2013, підстава 5073-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

Economic Code of Ukraine dated 16.01.2003 № 436-ІУ, edition dated 03.02.2013, basis 5073-17, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

9. Грибовська Ю. М. Облік витрат на інновації: сучасний стан та перспективи розвитку / Ю. М. Грибовська // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Вип. 23. – С. 612–617.

Gribovska, Y. (2018), “Accounting for innovation costs: current status and prospects of development” [“Oblik vytrat na innovaciji: suchasnyj stan ta perspektivu rozvytku”], *Global and national economic problems*, Issue 23, pp. 612-617

10. Гусев В. О. Державна інноваційна політика як засіб розвитку національної економіки : навч. посібник / В. О. Гусев. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 60 с.

Gusev, V. (2007), *State innovation policy as a means of developing the national economy*: Textbook [Derzhavna innovacijna polityka jak zasib rozvytku nacional'noji ekonomiky], Kyiv, 60 p.

11. Про інноваційну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України № 40-ІV від 04 лип. 2002 р. – Режим доступу : <http://www.zakon3.rada.gov.ua>.

Law of Ukraine "On Innovation" [Zakon Ukrajinu "Pro innovacijnu dijalnistj"], No. 40-IV of 04 July 2002, available at: <http://www.zakon3.rada.gov.ua>.

12. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ. Редакція від 13.02.2021 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

“About investment activity” [“Pro investytsiynu dijalnist”]: Zakon Ukrainy vid 18.09.1991 r. № 1560-12. Redaktsiia vid 13.02.2021], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

13. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К. : Знання, 2007. – 1072 с.

Zagorodniy, A., Voznyuk, G. (2007), *Financial and economic dictionary*, Knowledge, Kyiv, 1072 p.

14. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 1 / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Академія, 2000. – 864 с.

Mocherny S. (responsible ed.), et al. (2000), *Economic encyclopedia*: in 3 volumes, Vol. 1, Academy, Kyiv, 864 p.

15. Садовська І. Б. Управлінська звітність та облікове відображення інноваційної діяльності підприємств / І. Б. Садовська // Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки. – 2014. – Вип. 8, ч. 2. – С. 233–236.

Sadovska, I. (2014), “Management reporting and accounting reflection of innovation activity of enterprises” [“Upravlinska zvitnist ta oblikove odbrazhennia innovatsiinoi diialnosti pidpryemstv”], *Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic Sciences*, Issue 8, Part 2, pp. 233-236.

15. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін. ; НАН України. – К. 2015. – 336 с.

Heitz V. (general. red.), et al. (2015), “Innovative Ukraine 2020”: national report, NAS of Ukraine, Kyiv, 336 p.

16. Гуріна Н. В. Проблеми організації обліку витрат інноваційної діяльності та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / Н. В. Гуріна // Економічні науки. Облік і фінанси. – 2015. – Вип. 12 (2). – С. 48–54. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2015_12\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2015_12(2)_8)

Gurina, N. (2015), “Problems of the organization of the account of expenses of innovative activity and ways of their decision” [“Problemy orghanizaciji obliku vytrat innovacijnoji dijalnosti ta shljakhy jikh vyrishennja”], *Economic sciences. Accounting and Finance*, Issue. 12(2), pp. 48-54, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2015_12\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2015_12(2)_8)

17. <https://severnymayak.ru/2020/12/01/skolko-tratit-na-nauku-rossiya-i-drugie-strany/>

18. <https://gmk.center/ua/infographic/ukraina-z-2013-roku-skorotilavdvichi-vitrati-na-naukovi-doslidzhennya/>

19. Ісаншина Г. Ю. Розвиток системи інформаційного забезпечення управління інноваційною діяльністю промислового підприємства / Г. Ю. Ісаншина // Вісник ДДМА. – 2016. – № 1 (19Е). – С. 194–199.

Isanшина, G. (2016), “Development of the system of information support of management of innovative activity of industrial enterprise” [“Rozvytok systemy informacijnogho zabezpechennja upravlinnja innovacijnoju dijalnistju promyslovogho pidpryemstva”], *Visnyk DSMA*, No. 1(19E), pp. 194-199.

20. Загородній А. Г. Напрями удосконалення обліку витрат на інновації / А. Г. Загородній, А. Б. Бойчук // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : зб. наук. праць / відп. ред. О. Є. Кузьмін. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. – С. 309–313.

Zagorodniy, A., Boychuk, A. (2012), “Directions for improving cost accounting for innovation” [“Naprtjamy udoskonalennja obliku vytrat na innovaciji”], *Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and problems of development*: a collection of scientific works, Lviv Polytechnic Publishing House, pp. 309-313.

21. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія / С. Ф. Голов. – К : Центр учбової літ-ри, 2007. – 522 с.

Golov, S. (2007), *Accounting in Ukraine: analysis of the state and prospects of development: monograph [Bukhghalterskyj oblik v Ukraïni: analiz stanu ta perspektyvy rozvytku: monohrafiya]*, Center for Educational Literature, Kyiv, 522 p.

22. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» (IAS 38 «Intangible Assets») [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408

International Accounting Standard 38 "Intangible Assets" (IAS 38 "Intangible Assets"), available at: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408

Акимова Наталія Сергіївна, канд. екон. наук, проф., кафедра фінансів та обліку, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: 0977753939; e-mail: akimovans@ukr.net.

Akimova Nataliia, PhD in Economics, Professor, Department of Finance and Accounting, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: 0992507838; e-mail: akimovans@ukr.net.

Янчева Ліана Миколаївна, канд. екон. наук, проф., кафедра фінансів та обліку, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-02; e-mail: jancheva_hduht@kharkov.com.

Yancheva Liana, PhD in Economics, Professor, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: 0505963319; e-mail: jancheva_hduht@kharkov.com.

DOI: 10.5281/zenodo.5799495

UDK 657.6

ADAPTATION OF UKRAINIAN LEGISLATION IN THE FIELD OF AUDIT REGULATION TO EUROPEAN REQUIREMENTS

O. Nesterenko, O. Zhyliakova, T. Staverska

The European integration vector of Ukraine provides the development of organizational and methodological principles of integrated reporting audit with taking into account the requirements of regulatory audit of EU member states, International Standards of Audit, adaptation of domestic audit practice to the

© Нестеренко О.О., Жилиякова О.В., Ставерська Т.О., 2021